Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

Asia: HE 167/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi metsätalouden määräaikaisesta kannustejärjestelmästä ja kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain 29 a ja 48 §:n muuttamisesta
Ympäristöneuvos Maarit Loiskekoski

Ympäristöministeriö esittää lausunnossaan eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle (HE 167/2022 vp) laeiksi metsätalouden määräaikaisesta kannustejärjestelmästä ja kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain 29 a ja 48 §:n muuttamisesta seuraavaa:

Yleistä

Metsätalouden kannustinjärjestelmä on keskeisessä roolissa pyrittäessä saavuttamaan metsätalouden osalta Suomen ilmasto- ja monimuotoisuustavoitteita. Kannustinjärjestelmä tuleekin rakentaa niin, että tukirahoitusta ei käytetä sellaiseen toimintaan, joka toteutettaisiin muutoinkin, esimerkiksi taloudellisista syistä tai normisääntelyn vuoksi. Kannustejärjestelmän ei tule myöskään tukea sellaista toimintaa, joka on ristiriidassa ilmasto- ja monimuotoisuustavoitteiden kanssa. Tätä edellyttää myös se, että EU:n komissio kiinnittäisi jatkossa investointitukien osalta huomioita EU:n taksonomia-asetuksessa esitettyihin ympäristökestävyyskriteereihin ja niihin sisältyvää ’ei merkittävää haittaa’ –periaatteeseen osana tuen kokonaisarviota, mikä tulee huomioida kannustejärjestelmän notifioinnissa.

Maa- ja metsätalousministeriö on valmistellut hallituksen esityksen METKA-työryhmän laatiman esiselvityksen Euroopan unionin seuraavan rahoituskauden metsätalouden kannustejärjestelmästä 2020-luvulla perusteella, joka luovutettiin maa- ja metsätalousministerille tammikuussa 2021. METKA-työryhmällä ei ollut käytössä EU:n komission uutta luonnosta valtiontukisäännöistä, jotka julkaistiin vasta tammikuussa 2022, eikä työryhmä siten ole voinut työssään huomioida mahdollisia uusia tukimuotoja, joita mahdollisesti olisi voitu sisällyttää uuteen kannustejärjestelmään. Ainoa uusi tuki, jota työryhmä ehdotti, oli korvaus ympäristötukeen sisällytetty korvaus kuolleesta puusta, koska sen osalta osattiin odottaa, että se tulisi sisältymään uusiin suuntaviivoihin. Arviota siitä, millaisia mahdollisia uusia tukia olisi voinut olla mahdollista sisällyttää uuteen kannustejärjestelmään tammikuussa 2022 julkaistun luonnoksen perusteella, ei ole tehty.

Kannustejärjestelmän ehdotetut tukimuodot

Taimikonhoidon ja nuoren metsän hoidon tuki on ehdotettu yhdistettäväksi. Hiilen sidonnan kannalta taimikon ja nuoren metsän hoidon tuen suora vaikutus on vähäinen. Hiilen sidonnan näkökulmasta taimikon hoito on kuitenkin edullista tehdä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa siten, että kasvupaikan puuntuotospotentiaali saadaan kohdistettua ainespuuksi kasvatettaviin runkoihin. Ympäristöministeriö katsookin, että esitetyllä tuella on mahdollista kannustaa metsänhoitotöiden tekemiseen selvästi aiempaa aikaisemmassa vaiheessa

Taimikonhoidossa voidaan vaikuttaa metsän rakenteeseen ja puulajikoostumukseen. Ilmastonmuutokseen liittyvien riskien ja siihen sopeutumisen kannalta on erityisen tärkeää, miten taimikonhoidossa vaikutetaan puulajisuhteisiin. Ympäristöministeriö pitää hyvänä, että taimikonhoidossa voidaan jättää osa alueesta käsittelemättä ja kannustetaan lehtipuun säästämiseen. Riistatiheiköt olisikin hyvä jättää sellaisiin kohtiin,

joihin voidaan perustaa pysyvä säästöpuukohde, ja samalla jättää myös kookkaita puita säästöpuiksi muodostamaan ylisukupolvisia säästöpuita. Vanhat ja järeät säästöpuut ovat tärkeä rakennepiirre monimuotoisuuden kannalta. Monimuotoisuuden kannalta on hyvä jättää myös sellaisia puulajeja, joilla ei ole metsätaloudellista merkitystä. Esimerkiksi puumaiset raidat ovat erittäin tärkeitä pölyttävien hyönteisten kannalta, sillä ne tarjoavat ensimmäisenä keväällä ravintoa pölyttäjille.

Sen sijaan nuoren metsän hoidon yhteydessä tehtävän pienpuun keruun tukeminen voi suunnata tuen metsänhoidollisesti epäedullisesti. Metsänhoidon näkökulmasta tukeen liittyy riski, että se palauttaa aiempien Kemera-tukiehtojen taimikonhoitoa viivyttäneen vaikutuksen. Vaikka tuki koskisi ainoastaan myyntikelvottoman puun korjuuta, se voisi kannustaa metsänomistajia laiminlyömään taimikon varhaishoidon, josta ei vielä kerry energiapuuta mutta jonka tekemättä jättämällä voi kasvattaa tulevaa energiapuusaantoa. Nykyisessä tilanteessa myös pienpuulle on syntynyt kysyntää juuri energiapuuna. Tuen myöntämisen ehdoksi on asetettu, ettei toimenpide ole kaupallisesti kannattava.

Tuhkalannoituksen tukemista on perusteltu mm. hiilensidonnalla, kunnostusojitustarpeen vähenemisellä ja siitä johtuvilla positiivisilla vesistövaikutuksilla. Tuhkalannoituksen vaikutuksia tulisi tarkastella laajemmin ottaen huomioon myös turvemaiden kasvihuonekaasupäästöt ja maan hiilitase sekä vaikutusten aikajänne. Tuhkalannoituksen on todettu vähentävän maaperän happamuutta ja lisäävän ravinnevarastoja. Tämä vaikuttaa useimpiin maaperässä tapahtuviin prosesseihin ja niiden kautta puuston ja pintakasvillisuuden rakenteeseen ja lajisuhteisiin. Suometsät kuitenkin vaihtelevat monilta ominaisuuksiltaan erittäin paljon, eikä luotettavia tutkimustuloksia eri toimenpiteiden ilmastovaikutuksista ole vielä kattavasti saatavilla eri kasvupaikkoista ja toimenpiteistä. Tuhkalannoitus muodostaa myös mahdollisen riskin vesistökuormituksen lisääntymiselle, sillä niukkaliukoisilla ravinteilla, erityisesti fosforilla on taipumus varastoitua maaperään. Jos tuhkalannoitus toistetaan liian usein tai lyhyellä aikavälillä, ravinnevaraston kasvu voi aiheuttaa ravinnepäästöjä vesistöön.

Lakiluonnoksessa ehdotetaan myös luovuttavan nykyisistä kasvupaikkarajauksista turvemailla. Ehdotusta perustellaan sillä, että suot ovat usein mosaiikkimaisia kokonaisuuksia, jolloin pienialaista puuntuotannon kannalta liian karua kohdetta ei kannata erotella lannoitusalueesta, koska lannoitus on ajateltu tehtävän lähinnä lentolevityksenä. Ehdotus sisältää riskin, että lannoitusta voidaan kohdentaa liian karuille kasvupaikoille, joilta ei ilman tukia olisi yksityistaloudellisesti kannattavaa korjata puuta. Ehdotus ei määrittele pienialaisuutta. Nykyiseen lakiin liittyen eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pitänyt nykyistä kasvupaikkarajausta (vähintään Ptkg tai vastaava) myönteisenä terveyslannoituksen tuen tehokkaan kohdentamisen kannalta. Lisäksi lentolevitykseen liittyy riski, että lannoitetta päätyy suoraan ojiin.

Suometsien kokonaisvaltaisen suunnittelun tukemista ympäristöministeriö pitää erittäin tärkeänä. Tulevaisuudessa suometsissä on suuri hakkuupotentiaali, mutta niiden hoitoon liittyy suuria haasteita. Suometsien oikeanlaisella hoidolla voidaan säädellä pohjaveden pinnan korkeutta, mikä on oleellista hiilensidonnan lisäämisessä sekä maaperän kasvihuonekaasupäästöjen ja ravinnehuuhtoumaan vähentämisessä. Suunnitelmassa on tavoitteena tunnistaa ne metsänkäsittelytoimenpiteet, joiden avulla suometsän suotuisaa kuivatustilaa voidaan ylläpitää mahdollistamalla samanaikaisesti puuston taloudellinen hyödyntäminen sekä suometsien ilmastohyötyjen ylläpitäminen. Lisäksi kannustaminen jatkuvapuustoiseen metsien käsittelyyn ojien kunnostamisen vaihtoehtona on kannatettavaa. Tuoreiden tutkimustulosten perusteella peitteinen metsänkasvatus voi ojitetuilla turvemailla olla myös taloudellisesti kannattavampaa kuin kiertoaikametsätalous.

Tuhkalannoitusta voidaan käyttää puuston haihduntaa ylläpitävänä toimenpiteenä huomioon ottaen lannoitukseen liittyvät riskit. Positiivista on myös vaatimus selvittää potentiaaliset luontokohteet, maaperän vesitalouden kannalta tarpeettomat ojat ja mahdolliset ennallistamiskohteet. Näin kokonaisvaltainen suunnittelu edesauttaa myös monimuotoisuutta.

Metsäautoteiden osalta ympäristöministeriö toteaa, että niiden ympäristövaikutusten arvioinnissa tulisi ottaa huomioon myös se, että tiheä metsätieverkko vie merkittävän määrän kasvullista metsäpinta-alaa ja vähentää näin metsän hiilinieluja. Tiheä metsätiestö merkitsee metsäalueiden pirstoutumista, joka on haitallista monimuotoisuuden kannalta. Metsätiet lisäävät myös reunametsiä, joissa on erilainen olosuhde kuin metsien sisäosissa, kuten paahteisuus ja tuulisuus. Tällä voi olla mahdollisesti metsätuhoja lisäävä vaikutus, tosin siitä ei ole tutkimustuloksia ja vaikutukset ovat todennäköisesti pieniä.

Nykyisellään metsätietiheyttä voidaan pitää jo pääosin riittävänä etenkin Etelä-Suomessa, joten tarvitaan lähinnä olemassa olevan tiestön peruskorjauksia ja kunnossapitoa. Mahdolliset tuet olisi tulevaisuudessa kohdennettava tarkasti vain yhteiskunnan kannalta välttämättömimpiin kohteisiin. Positiivista metsäautoteiden kunnostamisen ja rakentamisen osalta on se, että vesieliöiden vapaa kulku tulee huomioida tierumpuja uusittaessa ja rakennettaessa. Vaatimus suunnitella uudet tiet ensi sijaisesti olemassa oleville kulku-urille ja siten ettei niillä pirstota yhtenäisiä metsäalueita vähentää uuden tien ympäristövaikutuksia.

Ympäristöministeriö pitää hyvänä muutoksena, että kulotus on ehdotuksessa otettu omaksi tukilajikseen. Monimuotoisuuden turvaamisen kannalta kulottaminen on tärkeä talousmetsien luonnonhoitokeino, mutta se edesauttaa myös metsänuudistamista ja sekametsien syntymistä. Lisäksi vaatimus jättää puustoa poltettavaksi ja polton jälkeen säästöpuuksi edesauttaa palaneesta puusta riippuvaisten eliöiden elinmahdollisuuksia.

Ympäristöministeriö pitää myönteisenä myös sitä, että metsäluonnonhoidon tukea voitaisiin maksaa Metsäkeskuksen järjestämän hankehaun lisäksi maanomistajan hakemaan ja toteuttamaan hoitotyöhön. Metsäluonnonhoidon tuki ja ympäristötuki ovat tärkeitä instrumentteja METSO- ja HELMI-ohjelmien tavoitteiden toteuttamisessa, ja panostaminen ympäristötukeen sekä metsäluonnon hoidon lisäämiseen ja kiinnostavuuteen auttaa saavuttamaan ilmasto- ja monimuotoisuustavoitteita.